

Hodnocení diplomové práce Bc. Martina Halouna

„Normality and Normativity: On the Vital and Social norms in the Works of Georges Canguilhem and Michel Foucault“ (FF UK, 2017)

Oponent: Ondřej Švec, Ph.D.

Předložená diplomová práce je vítanou analýzou vztahu normality a normativity z převážně Canguilhemových pozic. Byť ve svém podtitulu slibuje pojednat o této otázce i z foucaultovské perspektivy, dlužno říci, že k systematické komparaci obou autorů dochází jen velmi zřídka a že závěrečná kapitola věnovaná Foucaultovi není zcela organicky začleněná do celku úvahy. Naopak první tři kapitoly v jasně návazných krocích pečlivě ukazují, proč nelze normy odvozovat jednoduše z toho, co je normální a nejběžnější, proč nelze organismus chápat jako mechanismus svého druhu a co z toho plyne pro otázku zdraví a nemoci. Originální vsuvku zde představuje souhrn Humova rozlišení mezi sférou faktů a norem, v níž autor poukázal na problematičnost odvozování žádoucího konání z prostého konstatování nějakého souboru faktů. Stručně a výstižně je charakterizován rozdíl mezi pojmy anomálie a abnormalita, včetně vhodného etymologického exkurzu k odlišným řeckým kořenům obou těchto termínů (str. 32-33). I zde autor poukazuje na významový posun, kdy se z původně deskriptivního pojmu anomálie stal normativní pojem (ve smyslu něčeho nežádoucího), zatímco původně hodnotící termín abnormální bývá stále častěji použit jako pouhé deskriptivum. Kapitola věnovaná pojmu zdraví úspěšně a přehledně vymezuje tenkou a nestabilní hranici mezi patologickými a zdravými stavy, přičemž přesvědčivě ukazuje důvody, kvůli nimž nelze patologické ztotožňovat s abnormálním a proč nelze zdraví ztotožňovat s fyziologicky průměrným. Jak zdraví, tak nemoc jsou přitom charakterizovány jako dvě odlišné normy života, které lze srovnávat pouze s ohledem na možnosti jedince být normativním zdrojem konání v daném prostředí. Vzhledem k umenšeným možnostem jednání a vystavování se odlišným prostředím je pak sama nemoc (a nikoli uzdravení) interpretována jako normalizace *sui generis*, v jasném protikladu k pozitivistickému pojetí C. Bernarda či A. Comta.

Tyto kapitoly vedou autora v závěru k otázce po rozdílu mezi normativitou života a normativitou ve společnosti a posléze i k otázce normalizace, jejíž pomocí se společnost snaží vypořádat s nepředvídatelnou novostí forem, jež na sebe lidský život může brát. Pro lepší návaznost do celku úvahy by bylo vhodnější držet se právě tohoto tématu a pečlivěji rozebrat, v jakém ohledu lze stanovit kontinuitu mezi vitálními a společenskými normami a kde naopak se naopak vitální a společenská normalizace rozcházejí. Celá práce by tak mohla být zakončena vlastní reflexí nad tím, proč společnost nelze beze zbytku chápat jako organismus svého druhu, byť se o to různé politické i teoretické systémy opakovaně pokoušejí. Na druhou stranu je nutno dodat, že v této poslední kapitole jsou poměrně věrně shrnuty rozdíly mezi Canguilhemovým a Foucaultovým pojetím norem: zatímco Canguilhem zdůrazňuje rozdíl mezi vnitřně sebe-regulovaným organismem a společností, která je normována zásahy, které jsou vnější vůči těm, jichž se týkají, Foucault daleko více poukazuje na imanentní a produktivní charakter společenských norem, které nelze chápat modelem zákona ustaveného zvnějšku, ale jako prvky sebekontroly a seberegulace, v nichž norma spadá v jedno se svou aplikací a účinností.

Po formální stránce by si práce zasloužila mnohem pečlivější redakci a odstranění nejen překlepů a gramatických chyb, ale také četných opakování, které vyznívají tautologicky. Zde podávám pouze selektivní výčet těch formulací, které narušují logický sled předložené úvahy:

Na straně 15 autor jinými slovy říká třikrát totéž: „from the point of view of a single individual, the difference between normal and pathological is absolute. For a single individual the difference between the normal and pathological is not relative. There is an absolute difference between these states.“

Na str. 28 se zřejmě vloudila nadbytečná předložka *without*: „We can conclude that the mechanistic explanation did not succeed in avoiding without finality.“

Některé překlepy vznikly patrně kopírováním ze souborů pdf, jako tento na str. 33: *Histoire Benerale et particuliere des anomalies de J'or, Banisation chez J'homme et les animaux* namísto *Histoire générale et particulière des anomalies de l'organisation chez l'homme et les animaux*.

Vychýlení z větné vazby na str. 46: „by approaching the issue through negativity is a concept that Canguilhem borrows from his mentor Gaston Bachelard.“

Na str. 66 má autorova konstrukce formu tautologie, po níž následuje ne zcela návazný dovětek: „He points out the moment when deviation and abnormality came to the centre of attention, they were classified, analysed, examined and on the basis of classification and study they were involved again to the society with a secured space where they are protected from both the external and internal influences.“ (str. 66)

Z formálně-obsahového hlediska bych navíc autorovi vytknul, že v úvodu je sice několikrát zmíněn vliv Canguilhema na Foucaulta, avšak není zde ani nastíněna, natož konkretizována obsahová stránka tohoto vlivu, ani nejsou vyčteny hlavní rozdíly mezi Canguilhemovým a Foucaultovým pojetím normy, jak by bylo již na tomto místě žádoucí.

Otázky k obhajobě:

Byť z Canguilhemova hlediska nelze chápat společnost jako organismus, nelze přece jen spolu s Foucaultem dovodit, že takové pokusy v minulosti tu v minulosti existovaly a znovu se v přítomnosti vynořují, takže bychom dosah této identifikace měli poměřovat spíše co do účinků, které vyvolává?

Jaké jsou podle autora nebezpečí spojená s užíváním lékařských či biologických metafor, hovoříme-li o společnosti a jejím zdraví či jejích nemocech? Jaké poučení by bylo možné vyvodit z Foucaultova díla ve vztahu k některým současným formám populismu?

Celkově je z práce jasně patrná autorova důkladná obeznámenost s celkem Canguilhemových textů věnovaných otázce norem a normality i jeho schopnost analyticky rekonstruovat někdy obtížnou či implicitní argumentaci, která se za Canguilhemovými aforismy a stručně načrtnutými polemikami skrývá. Jednoznačně tedy předloženou práci doporučuji k obhajobě a pouze kvůli většímu množství formálních prohrěšků navrhuji hodnocení velmi dobře a nikoli výborně.

V Praze dne 22. 8. 2017

Ondřej Švec, Ph.D.